

UWARUNKOWANIA DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ MIKROPRZEDSIĘBIORSTW

DETERMINANTS OF MICROENTERPRISES INNOVATIVE ACTIVITY

Wprowadzenie

W literaturze tematu dotyczącej innowacyjności coraz częściej poruszany jest problem nasilania się procesów innowacyjnych oraz działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw. Taka tendencja jest konsekwencją występowania w gospodarce wielu uwarunkowań (czynników, determinantów, bodźców)¹, mogących oddziaływać na działalność innowacyjną w sposób bezpośredni lub pośredni. W. Janasz i in.² wyróżniają kilka grup uwarunkowań o charakterze: antropocentrycznym, społecznym, technicznym, systemowym, ekonomicznym. Uwarunkowania procesów innowacyjnych zmieniają się w czasie, mają dynamiczny charakter i zależą od wielu czynników. Determinanty występujące w Polsce w okresie transformacji i w krajach Unii Europejskiej są takie same, ale ich dynamiczny charakter powoduje, że w określonym czasie czynniki te zależą od sytuacji polityczno-gospodarczej danego kraju³.

Należy zaznaczyć, że uwarunkowania innowacyjności przedsiębiorstw są różne w zależności od tego, czy jest to mikro-, małe, średnie czy duże przedsiębiorstwo.

* dr hab. prof. UWM, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

** mgr, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

¹ W. Janasz, K. Koziół, *Determinanty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007, s. 41.

² W. Janasz (red.), *Determinanty innowacyjności przedsiębiorstw*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2002, s. 184.

³ W. Janasz, K. Koziół, op. cit., s. 41.

Szczególnie wyjątkowe są mikrofirmy, które z racji swojego charakteru pozostają pod wpływem specyficznych czynników. Ponadto podatne są na działania czynników zewnętrznych, a zarazem trudno jest im oddziaływać za pomocą własnego potencjału na otoczenie. Z uwagi na powyższe celem artykułu jest określenie uwarunkowań innowacyjności w polskich oraz zagranicznych mikroprzedsiębiorstwach.

Rola mikroprzedsiębiorstw w gospodarce

Zgodnie z definicją Komisji Europejskiej⁴ za mikroprzedsiębiorstwo uważa się firmę, która w okresie rocznym zatrudniała do 10 pracowników, osiągnęła obrót do 2 mln euro oraz całkowity bilans roczny do 2 mln euro. Warto nadmienić, że nie wszędzie za mikroprzedsiębiorstwo uznaje się podmiot zatrudniający do 10 osób. Przykładowo w Kanadzie w mikrofirmie powinno być zatrudnionych nie więcej niż 5 pracowników⁵. W krajach członkowskich Unii Europejskiej sektor MSP stanowi 99% wszystkich podmiotów gospodarczych, zapewniając 65 mln miejsc pracy oraz wspierając przedsiębiorczość i innowacje⁶. W większości krajów mikro- i małe przedsiębiorstwa z sektora prywatnego zatrudniają ponad 75% pracowników⁷. Aż 90% firm z sektora MSP stanowią mikroprzedsiębiorstwa, wśród których średnio rocznie zatrudnionych jest 5 pracowników. Jednocześnie tworzą one 53% wszystkich miejsc pracy w Europie. Największy odsetek mikroprzedsiębiorstw wśród państw Wspólnoty występuje we Włoszech (37%), następnie w Portugalii (36%) i Polsce (27%) (rys. 1). Na uwagę zasługuje także liczba omawianych przedsiębiorstw we Francji (19%). W kraju tym, podobnie jak w Hiszpanii, (27%) dominacja mikroprzedsiębiorstw może być wynikiem prostych i przyjaznych procedur rejestracyjnych oraz opieki, jaką otacza je państwo⁸.

W Polsce mikroprzedsiębiorstwa stanowią 94,8% wszystkich podmiotów⁹. Największy odsetek mikrofirm występuje w województwie mazowieckim (17,3%) (rys. 2). Na kolejnych miejscach plasują się województwa śląskie, wielkopolskie i dolnośląskie, stanowiące odpowiednio 11,3; 9,6 i 8,5%.

⁴ European Commission. SME User Guide explaining the new SME definition. 2006, dostępne http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm.

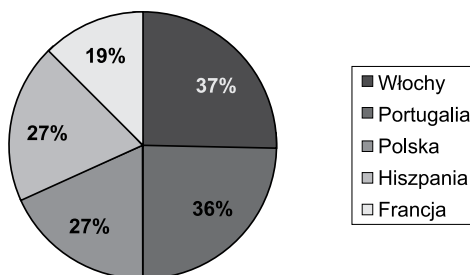
⁵ E. Papadaki, B. Chami, *Growth Determinants of Micro-Businesses in Canada*, Small Business Policy Branch Industry Canada, 2002, s. 2.

⁶ European Commission, Enterprise and Industry. Small and medium-sized enterprises (SMEs) SME Definition. 6 May 2003, Recommendation 2003/361/EC, dostępne http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm z dn. 19.09.2010.

⁷ M.I. Hanley, B. O’Gorman, *Local Interpretation of National Micro-Enterprise Policy: To What Extent Has it Impacted on Local Enterprise Development?*, „International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research” 2004, Vol. 10, Issue 5, s. 305–324.

⁸ E. Więcek-Janka, *Sytuacja mikroprzedsiębiorstw polskich na rynku europejskim i krajowym*, Instytut Inżynierii Zarządzania, Politechnika Poznańska, dostępne http://ewa-wiecek-janka.pl/userfiles/main/file/sytuacja_mikro.pdf z dn. 19.09.2010.

⁹ GUS, Bank Danych Regionalnych.

Rysunek 1. Rozkład mikroprzedsiębiorstw w wybranych krajach UE

Źródło: opracowanie własne na podstawie: E. Więcek-Janka, op. cit.¹⁰

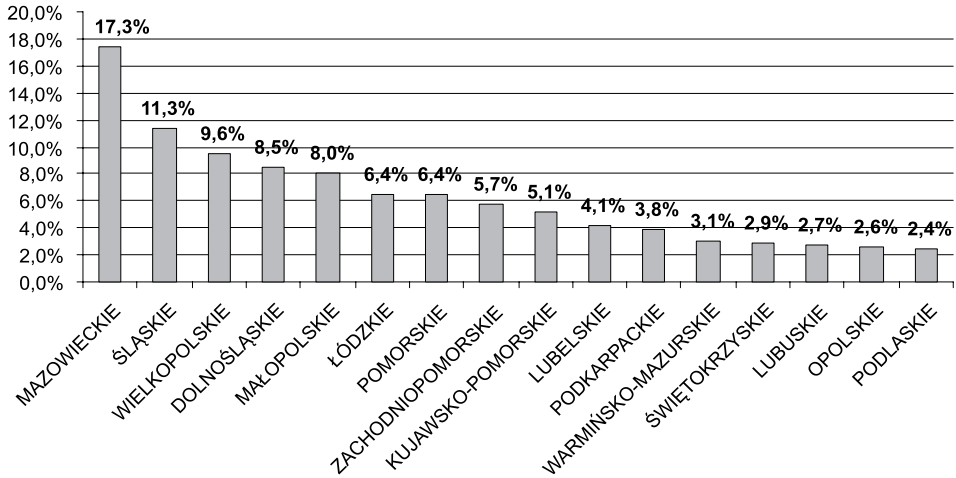
Z powyższych danych oraz badań dotyczących roli mikroprzedsiębiorstw w gospodarce wynika, iż podmioty te mają swój duży wpływ na wzrost gospodarczy z racji wysokiego udziału w liczbie podmiotów gospodarczych. Uważa tak m.in. E. Więcek-Janka¹¹. Podobne zdanie, iż mikroprzedsiębiorstwa wspierają wzrost gospodarczy, mają autorzy raportu Amerykańskiej Agencji Rozwoju Międzynarodowego (USAID)¹². Dodatkowo wskazują na rolę mikrofirm w tworzeniu miejsc pracy. Dzięki działalności mikroprzedsiębiorstw podaż na pracowników zwiększa się także w Peru. Pérez Centeno¹³ wskazuje na fakt, iż mikrofirmy coraz częściej stają się miejscem zatrudnienia nowych pracowników. Aktywna ekonomicznie (PEA) populacja Peru zawierała się w granicach 7 109 527 osób. Cytowany Peruwiańczyk analogicznie do przywołanych powyżej autorów wnioskuje, że mikroprzedsiębiorstwa przyczyniają się do wzrostu gospodarczego Peru dzięki udziałowi w tworzeniu małych dystryktów gospodarczych. Za przykład podaje dystrykt włókienniczy „Gamarra” charakterystyczny dla Ameryki Łacińskiej. Skupia on 7000 mikroprzedsiębiorstw z rocznym obrotem pieniężnym wartości 600 milionów dolarów. Podobne dystrykty to m.in. „The Porvenir” w Trujillo (przemysł skórzany i obuwniczy), „Tacna” (handel), „Puno” (rzemiosło) itp. Zgodnie z przywołanym wyżej autorem kolejnym symptomem oddziaływania mikroprzedsiębiorstw na wzrost gospodarczy jest wysokość produktu krajowego brutto.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ E. Więcek-Janka, op. cit.

¹² United States Agency for International Development (USAID), *Micro and small enterprises, dynamic economic growth and poverty reduction. A review of the conceptual and empirical effects of MSEs on development*. MicroReport #62, 2006, s. 3, dostępne http://www.microlinks.org/ev_en.php?ID=12577_201&ID2=DO_TOPIC z dn. 19.09.2010.

¹³ V. Pérez Centeno, *The Role of the Micro Enterprises as engine of economic development: The Peruvian Case*, Presentation to be given at the IFUP 4th International Conference. Marrakesh, Morocco, October 16–19th 2001, s. 2.

Rysunek 2. Udział mikroprzedsiębiorstw w województwach w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS (2009)¹⁴

Ponadto mikrofirmy wpływają na rozwój przedsiębiorczości, dynamizm ekonomiczny, rozwój społeczny. Podobnie uważają autorzy raportu Amerykańskiej Agencji Rozwoju Międzynarodowego (USAID)¹⁵. Według nich tworzenie powiązań pomiędzy mikro- i małymi przedsiębiorstwami prowadzi do rozwoju społecznego oraz do wzrostu gospodarczego w zakresie rozwoju kapitału ludzkiego i rynku finansowego. Pracownicy USAID przebadali również zależność pomiędzy powszechnym występowaniem mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw a rozwojem gospodarczym różnych państw. W odniesieniu do małych i średnich podmiotów stosunek ten w latach 1997–2005 był pozytywny. Nie odnaleziono jednak istotnej statystycznie zależności w stosunku do mikroprzedsiębiorstw, dlatego też analiza roli tych podmiotów w gospodarce wymaga dalszych badań¹⁶.

Sektor małych przedsiębiorstw i mikroprzedsiębiorstw pełni wiele istotnych funkcji politycznych, społecznych i gospodarczych w rozwoju współczesnych gospodarek. Jak wynika z powyższego, jest podstawowym źródłem zatrudnienia, wskazuje szanse i możliwości samozatrudnienia oraz odgrywa ważną rolę w kreowaniu postaw przedsiębiorczych. Doświadczenia krajów rozwiniętych gospodarczo wskazują, że mikro- i małe firmy odgrywają ważną rolę we wprowadzaniu konkurencji, wypełniają nisze rynkowe oraz skutecznie przeciwdziałają monopolowi¹⁷.

¹⁴ GUS, Bank Danych Regionalnych.

¹⁵ United States Agency for International Development (USAID), op. cit., s. 3.

¹⁶ Ibidem, s. 9–12.

¹⁷ M. Brojakowska, *Specyfika i znaczenie funkcjonowania mikro i małych przedsiębiorstw*, w: A. Bielawska (red.), *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 427, Szczecin 2006, s. 102.

Poziom innowacyjności mikroprzedsiębiorstw

Innowacyjność przedsiębiorstw jest to ich zdolność i motywacja do ciągłego poszukiwania i zastosowania w praktyce wyników badań naukowych, pomysłów i wynalazków, prac badawczo-rozwojowych, nowych idei. Innowacyjność o odpowiedniej intensywności nie pojawia się samorzutnie, wymaga sprzyjających warunków oraz racjonalnych stymulacji. Ponadto można kształtować prawno-institucjonalne warunki do działania rynku, co prowadzi do strategii posttransformacyjnej (polityki ekonomicznej). Nie można natomiast wymusić na ludziach zachowań przedsiębiorczych i rynkowych ani odgórnie tworzyć rynku¹⁸.

Innowacyjność jest składową działań Unii Europejskiej w kierunku promowania postępu technologicznego i zasad zrównoważonego rozwoju społeczno-ekonomicznego. W 1995 r. w *Zielonej Księdze Innowacji* Komisja Europejska przedstawiła zalecenia określające działania, które mają zwiększyć poziom innowacyjności¹⁹. W Polsce dobrym krokiem w kierunku rozwoju innowacyjności było przyjęcie Strategii Lizbońskiej nakierowanej na stworzenie do roku 2010 gospodarki opartej na wiedzy. W strategii innowacyjność określono jako przepis na sukces europejskiej gospodarki. Akcesja Polski do Wspólnoty przyspieszyła rozszerzenie rozumienia postępu naukowego i technologicznego o stworzenie odpowiednich ram instytucjonalnych, ochronę własności intelektualnej, wprowadzenie zmian organizacyjnych na szczeblu ponadnarodowym, unijnym w zgodzie z rozwiązaniami krajowymi. Doprowadziło to do stworzenia polityki innowacyjności w kraju, która w swoich założeniach miała sprostać potrzebom gospodarki opartej na wiedzy²⁰.

Innowacyjność przedsiębiorstw można mierzyć dwoma wskaźnikami. Pierwszy z nich to wskaźnik innowacyjności przedsiębiorstw. Jest on najprostszym miernikiem działalności innowacyjnej sektora przedsiębiorstw. Wyraża się stosunkiem liczby przedsiębiorstw, które wprowadzały nowe/ulepszone produkty i/lub procesy produkcyjne, do liczby przedsiębiorstw ogółem. Drugi wskaźnik nowych produktów określa udział sprzedaży produktów nowych na rynku (*new-to-market products*) w całości sprzedaży wszystkich dóbr.

Badania poziomu innowacyjności polskich mikroprzedsiębiorstw prowadzili m.in.: PKPP Lewiatan (2008)²¹, A. Żołnierski²² i GUS (2006–2008). Na ich pod-

¹⁸ Z. Hockuba, *Droga do spontanicznego porządku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 112.

¹⁹ S. Borrás, *The Innovation Policy of European Union. From Government to Governance*, Edward Elgar, Cheltenham 2003, s. 12–16.

²⁰ K. Bachnik, *Innowacyjność a mikro i małe przedsiębiorstwa*, w: A. Bielawska (red.), *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 427, Szczecin 2006, s. 36; J. Bartnik, *Innowacje w firmach to nie tylko nowe technologie*, „Dziennik – Gazeta Prawna”, Warszawa, 25.02.2010, s. D2, http://forsal.pl/artykuly/401579,bartnik_innowacje_w_firmach_to_nie_tylko_nowe_tehnologie.html z dn. 21.09.2010.

²¹ www.pkpplewiatan.pl.

²² A. Żołnierski, *Innowacyjność polskich mikroprzedsiębiorstw*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2005, s. 37.

stawie można wnioskować, iż duża część mikrofirm nie wprowadza innowacji (63–77%). Główną przyczyną braku działań innowacyjnych w mikroprzedsiębiorstwach są trudności w finansowaniu omawianej działalności oraz fakt, że nie dysponują one środkami na prowadzenie badań własnych. Finansowanie firm oraz nakłady, jakie ponoszą, są czynnikiem limitującym działania innowacyjne głównie mikro- i małych polskich przedsiębiorstw²³. Ponadto aktywność przedsiębiorstw we współpracy z jednostkami B+R, placówkami naukowymi PAN, ośrodkami transferu technologii czy uczelniami wyższymi jest znikoma (ok. 1,5% mikroprzedsiębiorstw podejmuje taką współpracę). Aspekty finansowe oraz kooperowanie z ww. jednostkami rzutują na niską aktywność i słabo rozwiniętą działalność innowacyjną mikroprzedsiębiorstw²⁴. Przedsiębiorcy, którzy jednak decydują się na działania innowacyjne, w największym stopniu swoją uwagę kierują w stronę innowacji produktowych (56%) oraz organizacyjnych (53%). Ponadto nowe produkty wprowadzane na rynek w zdecydowanej większości są nowością tylko z punktu widzenia właściciela firmy. Nie mają bowiem znaczenia w szerszej skali (województwa, kraju itd.). Dysproporcja ta widoczna jest szczególnie w przypadku innowacji organizacyjnych. Aż 68% z nich to innowacje w skali danego przedsiębiorstwa, przykładowo tylko 6% było nowością w skali kraju czy świata³⁰. Niepokojącym zjawiskiem jest także fakt, że zaledwie 1% polskich przedsiębiorstw postrzega działania innowacyjne jako źródło przyszłej przewagi konkurencyjnej³¹.

Jako główny powód niewdrażania innowacji mikroprzedsiębiorcy wskazali brak takiej konieczności wynikający z faktu wprowadzenia wcześniej takiej nowości (80,4%). Kolejne ograniczenia przy wprowadzaniu innowacji to bariery wewnętrzne (10,5%). Jak wynika z badań, największe problemy w innowacyjności sprawiały mikroprzedsiębiorcom niewystarczające środki finansowe³². Za drugi czynnik hamujący rozwój innowacyjny firm przedsiębiorcy uznali wyposażenie techniczne niewystarczające do wprowadzania innowacji, tj. maszyny, technologie. Niewątpliwie powyższy czynnik hamujący rozwój innowacyjności w mikroprzedsiębiorstwach jest ściśle powiązany z ograniczeniami finansowymi²⁵. Najmniejszym podmiotom gospodarczym trudno jest uzyskać środki z zewnętrznych źródeł finansowania z powodu m.in. braku gwarancji²⁶. Potwierdzają to także badania przeprowadzone przez M. Juchniewicz²⁷. Wśród wewnętrznych czynników ograniczających działania innowacyjne dominowały właśnie te o charakterze

²³ K. Bachnik, op. cit., s. 36.

²⁴ Ibidem, s. 36; P. Czyż, *Pozycja mikroprzedsiębiorstw w regionalnych systemach innowacji*. Konferencja: Innowacyjność polskich mikroprzedsiębiorstw, 29.03.2010; B. Grzybowska, *Kierunki i instrumenty wsparcia działalności innowacyjnej mikroprzedsiębiorstw*. Konferencja: Innowacyjność polskich mikroprzedsiębiorstw, 29.03.2010.

²⁵ Ibidem.

²⁶ K. Bachnik, op. cit., s. 36.

²⁷ M. Juchniewicz, op. cit.

finansowym. Wyróżniono takie czynniki jak: wysokie koszty innowacji, trudny dostęp do finansowania zewnętrznego, utrudniony dostęp do funduszy pomocowych UE, biurokracja w urzędach administracji publicznej czy zbyt wysokie ryzyko ekonomiczne i zewnętrzne (8,5%).

Mikroprzedsiębiorstwa charakteryzuje relatywnie mniejszy stopień innowacyjności w porównaniu z większymi firmami oraz różnice w rodzajach wprowadzanych innowacji. Tendencja ta ma charakter ogólnoświatowy. W modelu opracowanym przez Suresh de Mel i in.²⁸ wielkość firmy jest uwzględniona jako jedna z determinant innowacyjności. Badacze poddali analizie firmy różnej wielkości, jednak wśród badanych podmiotów przeważały (55%) mikroprzedsiębiorstwa (2255). Prowadziły one działalność jednoosobową bez podległych pracowników. Na potrzeby badań oceniono ich zaplecze naukowe, właściciela, jego zdolności oraz cechy osobowości, członków rodziny, korzystanie z dofinansowania i pożyczek, konkurencyjność z innymi firmami. Autorzy stworzyli model innowacyjności oparty na koncepcji Klette i Kortum²⁹ z 2004 roku, którzy twierdzili, że innowacje zwiększają popyt na produkty mikroprzedsiębiorstw. Zmodyfikowali model, uwzględniając koncepcję innowacji Cohena i Kleppera³⁰, zgodnie z którą wzrost korzyści z innowacyjności nastąpił dzięki obniżeniu jednostkowych kosztów produkcji, a także biorąc pod uwagę rolę charakterystyki firm i właścicieli firm mających wpływ na decyzje w zakresie innowacji. Główną cechą innowacji jest to, że wiążą się z nimi kosztowne inwestycje i niepewność wyników. Cohen i Klepper³¹ przewidywali, że innowacje procesowe w większym stopniu zależą od rozmiarów przedsiębiorstwa niż innowacje produktowe³².

Z powyżej opisanego modelu wynika, że innowacje produktowe w zależności od wielkości produkcji (mierzonej liczbą produktów) wykazują zależność liniową. Rozwój innowacji procesowych następuje od momentu, kiedy ustalane są koszty innowacji. Autorzy twierdzą, że wielkość firmy odgrywa większą rolę w przypadku innowacji procesowych i organizacyjnych (przyczyniających się do oszczędności finansowych w odniesieniu do wszystkich produktów) niż w przypadku innowacji produktowych i marketingowych (należących do pojedynczych produktów). Jednocześnie należy zaznaczyć, iż innowacje marketingowe zależą bardziej od wielkości firmy, niż ma to miejsce w przypadku innowacji produktowych. Pomimo mniejszej roli innowacji marketingowych mają one pozytywny wpływ na innowacyjność mikroprzedsiębiorstw, albowiem mogą powodować

²⁸ S. de Mel, D. McKenzie, C. Woodruff, *Innovative Firms or Innovative Owners? Determinants of Innovation in Micro, Small, and Medium Enterprises*. Discussion Paper Series IZA DP No. 3962, Germany 2009, s. 4.

²⁹ T.J. Klette, S. Kortum, *Innovating Firms and Aggregate Innovation*, „Journal of Political Economy” 2004, nr 112(5), s. 9861018.

³⁰ W.M. Cohen, S. Klepper, *Firm Size and the Nature of Innovation Within Industries: The Case of Product and Process R&D*, „Review of Economics and Statistics” 1996, nr 78(2), s. 232–243.

³¹ Ibidem, s. 232–243.

³² S. de Mel, D. McKenzie, C. Woodruff, op. cit., s. 4.

wzrost popytu na wszystkie produkty, przynosić dodatkowe zyski ze wszystkich sprzedanych produktów³³.

Wielkość przedsiębiorstwa uznają za determinantę innowacyjność także P. Thechatakerng i in.³⁴ Przeprowadzili oni badania w grupie mikroprzedsiębiorstw w branży metalurgicznej na Wualai w Tajlandii. Udowodnili, że wielkość firmy wpływa na innowacyjność. W związku z dużą konkurencją na rynku przedsiębiorcy zostali zmuszeni do wprowadzenia zmian mających wpływ na ich funkcjonowanie oraz popychających ich do większego rozwoju nowych produktów i nowych rynków w celu zaspokojenia potrzeb klientów.

Jednak nie we wszystkich krajach wyniki badań są takie same. W Kanadzie E. Papadaki i B. Chami³⁵ oparli się na modelu Evansa³⁶, który określa wpływ wieku i wielkości firmy na jej wzrost. Autorzy podzielili czynniki wzrostu na trzy kategorie. Jedną z nich była charakterystyka firmy, a jej ramach tradycyjne zmienne spotykane w badaniach empirycznych rozwoju firmy, takie jak: wiek i wielkość firmy, przemysł i obszar działania. W wyniku badań nie znaleziono zależności między wielkością a rozwojem przedsiębiorstwa. Powstaje zatem pytanie, jakie wewnętrzne czynniki wpływają na postawy proinnowacyjne mikrofirm.

Wewnętrzne uwarunkowania działalności innowacyjnej mikroprzedsiębiorstw

Do wewnętrznych czynników oddziałujących na innowacyjność mikroprzedsiębiorstw należy wiek firmy. Wspominali o nim w swoich badaniach zarówno E. Papadaki i B. Chami³⁷, jak i P. Thechatakerng i in.³⁸ Udowodnili oni, że okres prosperowania firmy na rynku wpływa na zachowania innowacyjne firmy i jest z nimi skorelowany. Pierwsi z przywołanych badaczy nawiązali do modelu wzrostu firm wg Jovanovic³⁹, na podstawie którego można wnioskować, że młode przedsiębiorstwa rozwijają się szybciej niż dojrzałe.

Kolejną determinantą może być charakter mikroprzedsiębiorcy, który stanowi wewnętrzny czynnik wzrostu przedsiębiorstw. Na znaczenie tego stymulanta wskazują Suresh de Mel i in.⁴⁰ w opracowanym modelu innowacji mikro-

³³ Ibidem, s. 4.

³⁴ P. Thechatakerng, K. Donlakorn, T. Sirikul, B. Whachiraporn, *Determinants of Thai Hand-Craft Entrepreneurs Innovation*, dostępne <http://www.icabr.com/fullpapers/Thechatakerng%20Pusanisa,%20Donlakorn%20Kwankam,%20Whachiraporn%20Boonpradub.pdf> z dn. 19.09.2010.

³⁵ E. Papadaki, B. Chami, op. cit., s. 7–22.

³⁶ D. Evans, *Tests of Alternative Theories of Firm Growth*, „Journal of Political Economy” 1987, nr 95, s. 649–670.

³⁷ Ibidem, s. 7–22.

³⁸ P. Thechatakerng, K. Donlakorn, T. Sirikul, B. Whachiraporn, op. cit.

³⁹ B. Jovanovic, *Selection and Evolution of Industry*, „Econometrica” 1982, nr 50 (3), s. 649–670.

⁴⁰ S. de Mel, D. McKenzie, C. Woodruff, op. cit., s. 4.

przedsiębiorstw. Zawiera on cechy osobowości właściciela, które mają wpływ na poziom innowacyjności mikrofirm. Od innowatora oczekuje się bowiem specyficznych cech charakteru, wpływających na poziom zysku, który w firmach innowacyjnych jest 14% wyższy niż w przypadku przedsiębiorstw nieinnowacyjnych. Na ogólne cechy charakteru, jakimi powinien się odznaczać innowator, wskazują także E. Papadaki i B. Chami⁴¹. Według nich cechy danej osoby są jedną z trzech kategorii determinant wzrostu. Mikroprzedsiębiorca, aby wpłynąć na innowacyjność swojej firmy, powinien cechować się wiedzą praktyczną, umiejętnościami technicznymi i menedżerskimi oraz wykształceniem, które w wyniku badań okazało się determinantą innowacyjności, ale nie było skorelowane z sukcesem działalności gospodarczej. Przywołani powyżej autorzy w badaniach określili także bardziej szczegółowe kompetencje, jakimi powinni odznaczać się innowatorzy mikroprzedsiębiorstw. Zdaniem badaczy skłonność do ryzyka właściciela ma wpływ na rozwój przedsiębiorstwa. Ponadto ważnymi czynnikami wpływającymi na wzrost mikroprzedsiębiorstw były: chęć do rozwoju oraz przewidywanie ryzyka, delegowanie obowiązków i podział własności z partnerami biznesowymi. Do wzrostu mikrofirm niezbędna się okazała motywacja przedsiębiorcy, a także chęć do podziału odpowiedzialności i kontroli. Niejednokrotnie jest to trudne zadanie dla menedżerów, gdyż często chcą oni mieć kontrolę nad wszystkimi funkcjami firmy, które pozwalają na osiągnięcie sukcesu. Zdaniem E. Papadaki i B. Chami⁴² wśród cech charakteru mających potencjalny wpływ na umiejętności są wskaźniki postaw przedsiębiorczych. Zgodnie z badaniami prowadzonymi w Kanadzie przez wspomnianych autorów⁴³ płeć, wiek i status imigracyjny nie mają znaczenia dla wzrostu mikroprzedsiębiorstw. Kobiety i imigranci zarządzają z takim samym sukcesem firmami jak mężczyźni.

Ostatnim z omawianych czynników wpływających na innowacyjność jest stan infrastruktury informatycznej. Badania dotyczące tego zagadnienia przeprowadziła w Polsce PARP⁴⁴. Spośród firm biorących udział w badaniu tylko 47% posiadało komputer. Brak dostępu do Internetu stanowi dla mikrofirm jedną z głównych przeszkód w ich funkcjonowaniu ze względu na ograniczone możliwości wykorzystania informacji. Można wskazać na ścisły związek między dwoma uwarunkowaniami działalności innowacyjnej mikroprzedsiębiorstw. Z jednej strony zarządzający tymi podmiotami odnotowują niskie obroty (60% mikrofirm), a z drugiej nie wykorzystują w pełni możliwości Internetu. W momencie gdy przedsiębiorcy zaczną korzystać z udogodnień sieci, poszerzy to kanały dystrybucji i zwiększy sprzedaż mikrofirm⁴⁵.

⁴¹ E. Papadaki, B. Chami, op. cit., s. 7–22.

⁴² Ibidem, s. 7–22.

⁴³ Ibidem, s. 7–22.

⁴⁴ *Raport o stanie sektora MSP w Polsce w latach 2003–2004*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2005, s. 90.

⁴⁵ B. Bojewska, *Istotne uwarunkowania działalności mikroprzedsiębiorstw*, w: A. Bielawska (red.), *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 427, Szczecin 2006, s. 57–63.

Na podstawie powyżej omawianych badań można twierdzić, iż wszystkie rodzaje innowacji są pozytywnie skorelowane z innowacyjnością mikroprzedsiębiorstw i tym samym z osiąganiem przez nie większych zysków. Zagraniczni autorzy potwierdzili ogólny obraz powszechny w literaturze, zgodnie z którym wysoka konkurencja jest negatywnie skorelowana z innowacjami. Zjawisko to dotyczy w większym stopniu innowacji procesowych i organizacyjnych niż produktowych i marketingowych⁴⁶. Wyniki badań prowadzonych przez E. Papadaki i B. Chami⁴⁷ wskazują natomiast, że polityka rządu mająca na celu wspieranie rozwoju gospodarczego głównie mikroprzedsiębiorstw może zakończyć się niepowodzeniem, ponieważ nie wszyscy właściciele firm chcą rozwijać swoje przedsiębiorstwa. Zdaniem przywołanych autorów nie trzeba rozwijać się na szerszym rynku. Wystarczy rozwój na rynku lokalnym, aby zapewnić wzrost mikroprzedsiębiorstwom.

Podsumowanie

Podstawowym czynnikiem wpływającym na działalność innowacyjną przedsiębiorstw jest wielkość firmy. W większości badań była ona skorelowana z poziomem ich innowacyjności, tj. większe firmy były bardziej innowacyjne. Wiele badań wskazuje także, że kolejną z determinant innowacyjności mikrofirm są cechy osobowości przedsiębiorcy. Wśród nich można wyróżnić cechy zarówno specyficzne (skłonność do ryzyka, chęć do rozwoju oraz przewidywanie ryzyka, delegowanie obowiązków i podział własności z partnerami biznesowymi), jak i ogólne (wiedza praktyczna, umiejętności techniczne i menedżerskie oraz wykształcenie). Wymienione cechy osobowości właściciela firmy sprzyjają podejmowaniu nowatorskich rozwiązań. Kolejnymi stymulantami rozwoju innowacyjności mikrofirm były: wiek firmy i stan infrastruktury informatycznej. Należy zaznaczyć, że determinant innowacyjności jest więcej, a zagadnienie to wymaga dalszych badań i obserwacji, szczególnie wśród mikroprzedsiębiorców.

BIBLIOGRAFIA

- Ayyagari M., Maksimovic V. 2006.** *Microenterprise contribution economic growth through forward linkages with large firms in Peru*. MicroReport #136.
- Bachnik K. 2006.** *Innowacyjność a mikro i małe przedsiębiorstwa*, w: A. Bielawska (red.). *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 427, Szczecin.
- Bartnik J. 2010.** *Innowacje w firmach to nie tylko nowe technologie*. *Dziennik – Gazeta Prawna*, Warszawa 25.02.2010, s. D2 <http://forsal.pl/artykuly>

⁴⁶ S. de Mel, D. McKenzie, C. Woodruff, op. cit., s. 4.

⁴⁷ E. Papadaki, B. Chami, op. cit., s. 7–22.

/401579,bartnik_innowacje_w_firmach_to_nie_tylko_nowe_technologie.html z dn. 21.09.2010.

- Bielawska A. (red.). 2006.** *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro- i małych przedsiębiorstw*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 427, Szczecin.
- Bojewska B. 2006.** *Istotne uwarunkowania działalności mikroprzedsiębiorstw*, w: A. Bielawska (red.), *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 427, Szczecin.
- Borrás S. 2003.** *The Innovation Policy of European Union. From Government to Governance*. Edward Elgar, Cheltenham.
- Brojakowska M. 2006.** *Specyfika i znaczenie funkcjonowania mikro i małych przedsiębiorstw*, w: A. Bielawska (red.), *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 427, Szczecin.
- Clark J., Guy K. 1997.** *Innovation and Competitiveness*. Technopolis, Brighton.
- Cohen W.M., Klepper S. 1996.** *Firm Size and the Nature of Innovation Within Industries: the Case of Product and Process R&D*. Review of Economics and Statistics, nr 78(2).
- Czyż P. 2010.** *Pozycja mikroprzedsiębiorstw w regionalnych systemach innowacji*. Konferencja: „Innowacyjność polskich mikroprzedsiębiorstw”, 29.03.2010.
- de Mel S., McKenzie D., Woodruff C. 2009.** *Innovative Firms or Innovative Owners? Determinants of Innovation in Micro, Small, and Medium Enterprises*. Discussion Paper Series IZA DP No. 3962, Germany.
- Dodgson M., Bessant T. 1996.** *Effective Innovation Policy: A New Approach*. International Thomson Business Press, London.
- Dodgson M., Rothwell R. 1994.** *The Handbook of Industrial Innovation*. Edward Elgar, Aldershot.
- Dosi G., Freeman C., Nelson R., Silverberg G., Soete L. (red.). 1988.** *Technical Change and Economic Theory*. Pinter, London i Columbia University Press, New York.
- European Commission 2003.** *Enterprise and Industry. Small and medium-sized enterprises (SMEs) SME Definition*. Recommendation 2003/361/EC, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/sme-definition/index_en.htm 19.09.2010.
- European Commission. 2006.** *SME User Guide explaining the new SME definition*.
- Evans D.S. 1987.** *Tests of Alternative Theories of Firm Growth*. Journal of Political Economy, nr 95.
- Freeman C. 1994.** *The Economics of Technical Change: A Critical Survey*. Cambridge Journal of Economics, nr 18.
- Freeman C. (red.). 1990.** *The Economics of Innovation*. International Library of Critical Writings In Economics 2. Edward Elgar, Aldershot.
- Grzybowska B. 2010.** *Kierunki i instrumenty wsparcia działalności innowacyjnej mikroprzedsiębiorstw*. Konferencja: „Innowacyjność polskich mikroprzedsiębiorstw”, 29.03.2010.

GUS, Bank Danych Regionalnych.

Hanley M.I., O’Gorman B. 2004. *Local Interpretation of National Micro-Enterprise Policy: To What Extent Has it Impacted on Local Enterprise Development?*

International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research, Vol. 10, Issue 5.

Hockuba Z. 1995. *Droga do spontanicznego porządku.* Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

http://www.microlinks.org/ev_en.php?ID=12577_201&ID2=DO_TOPIC
19.09.2010.

Janasz W. (red.). 2002. *Determinanty innowacyjności przedsiębiorstw.* Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.

Janasz W., Koziol K. 2007. *Determinanty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw.* Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.

Jovanovic B. 1982. *Selection and Evolution of Industry.* Econometrica, nr 50(3).

Juchniewicz M. 2010. *Diagnoza innowacyjności mikroprzedsiębiorstw w Polsce – omówienie wyników badań empirycznych.* Konferencja: „Innowacyjność polskich mikroprzedsiębiorstw”, 29.03.2010.

Klette T.J., Kortum S. 2004. *Innovating Firms and Aggregate Innovation.* Journal of Political Economy, nr 112(5).

Kuusi I. (red.). 1996. *Innovation Systems and Competitiveness.* VATT Government Institute for Economic Research, Helsinki.

OECD. 1992. *Technology and the Economy – The Key Relationships.* OECD, Paris.

Papadaki E., Chami B. 2002. *Growth Determinants of Micro-Businesses in Canada.* Small Business Policy Branch Industry Canada.

Pérez Centeno V. 2001. *The Role of the Micro Enterprises as engine of economic development: The Peruvian Case.* Presentation to be given at the IFUP 4th International Conference. Marrakesh. Morocco, October 16–19th 2001.

Raport o stanie sektora MSP w Polsce w latach 2003–2004. Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2005.

Stoneman P. (red.). 1995. *Handbook of the Economics of Innovation and Technological Change.* Blackwell Handbooks in Economics, Oxford, UK i Cambridge, USA.

Szajt M. 2010. *Możliwości rozwoju sektora B+R w Polsce i Unii Europejskiej – analiza regionalna.* Wydział Zarządzania, Politechnika Częstochowska.

<http://www.instytut.info/IIIkonf/referaty/1b/Marek%20Szajt%20referat.pdf>
19.09.2010.

Thechatakerng P., Donlakorn K., Sirikul T., Whachiraporn B. *Determinants of Thai Hand-Craft Entrepreneurs Innovation,* <http://www.icabr.com/fullpapers/Thechatakerng%20Pusanisa,%20Donlakorn%20Kwankam,%20Whachiraporn%20Boonpradub.pdf> z dn. 19.09.2010.

United States Agency for International Development (USAID). 2008. *The role of micro, small and medium enterprises in economic growth: A cross-country regression analysis.* MicroReport #135.

Więcek-Janka E. 2010. *Sytuacja mikroprzedsiębiorstw polskich na rynku europejskim i krajowym.* Instytut Inżynierii Zarządzania, Politechnika Poznańska. http://ewa-wiecek-janka.pl/userfiles/main/file/sytuacja_mikro.pdf 19.09.2010.

Żolnierski A. 2005. *Innowacyjność polskich mikroprzedsiębiorstw.* Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Warszawa.

STRESZCZENIE

Problematyka innowacyjności jest niezwykle istotna z punktu widzenia przedsiębiorstw. Działania w tym zakresie mogą doprowadzić do uzyskania przewagi konkurencyjnej, a tym samym do zwiększenia konkurencyjności podmiotu na rynku, i wpłynąć na jego pozycję rynkową. Innowacyjność przedsiębiorstwa można oceniać, analizując m.in. nakłady na innowacje, dane ze sprzedaży wyrobów nowych lub zmodernizowanych. Interesujące jest natomiast zbadanie, co determinuje i wpływa na innowacyjność przedsiębiorstw. W artykule dokonano przeglądu literatury na temat uwarunkowań innowacyjności przedsiębiorstw z uwzględnieniem mikroprzedsiębiorstw.

SŁOWA KLUCZOWE: innowacyjność, mikroprzedsiębiorstwo, determinanty innowacyjności

SUMMARY

The issue of innovation is crucial to the companies. Activities in this field can lead to competitive advantage, thus boosting the competitiveness of the company in the market and affect its market position. Enterprise innovativeness can be assessed by analyzing investment in innovation, data from the sales of new or modernized products. It is interesting, however, what determines and influences enterprises to innovate? The article reviews the literature on the determinants of innovativeness of enterprises including microenterprises.

KEYWORDS: innovativeness, microenterprises, determinants of innovativeness

